

ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांच्या सेवाविषयक बाबींसाठी शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशाचे काटेकोरपणे पालन करणे. किमान वेतन, घरपट्टी वसुली व प्रशासन खर्चाची मर्यादा इ.

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: व्हीपीएम-१०१३/प्र.क्र. ६० /पंरा-३

बांधकाम भवन, २५, मर्झबान पथ, फोर्ट, मुंबई - १.

तारीख: ०८ जुलै, २०१३

वाचा -

- १) शासन परिपत्रक, ग्रा.वि.वि. क्र.व्हीपीएम-२६८९/२२९७/२१, दि. २९ डिसेंबर, १९८९.
- २) शासन परिपत्रक, ग्रा.वि.वि. क्र.व्हीपीएम-२६९०/२३०५/प्र.क्र.३५३०/२१, दि. २६ ऑक्टोबर, १९९०.
- ३) शासन परिपत्रक, ग्रा.वि.वि. क्र.व्हीपीएम-२६००/प्र.क्र. ६८५/२१, दि. २१ नोव्हेंबर, २०००
- ४) शासन परिपत्रक, ग्रा.वि.व ज.वि. क्र.ग्रापक-२००५/प्र.क्र. १४/पंरा-५, दि. २२ मार्च, २००५
- ५) शासन परिपत्रक, ग्रा.वि.व ज.वि. क्र.ग्रापनि-१००४/प्र.क्र. २७६/पंरा-५, दि. ३१ ऑक्टोबर, २००५.
- ६) शासन परिपत्रक, ग्रा.वि.व ज.वि. क्र.व्हीपीएम-२००९/प्र.क्र. १३९/पंरा-३, दि. १४ जुलै, २००९.

प्रस्तावना —

ग्रामपंचायत कायद्याच्या कलम ६१ प्रमाणे ग्रामपंचायतींना त्यांच्या आवश्यकतेप्रमाणे कर्मचारी नेमण्याचे तसेच सदर कर्मचाऱ्यांचे वेतन ठरविण्याचे अधिकार आहेत. तथापि, ग्रामपंचायतीकडून देण्यात येणारे वेतन, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाने विहीत केलेल्या किमान वेतनापेक्षा कमी नसावे. परंतु बऱ्याचशा ग्रामपंचायतींचे उत्पन्न कमी असल्यामुळे त्या ग्रामपंचायती उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभागाने निश्चित केलेल्या दराने ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांना किमान वेतन देत नसल्याचे निदर्शनास आल्यामुळे, या

कर्मचाऱ्यांच्या किमान वेतनासाठी जो खर्च येईल त्यासाठी ५० टक्के अनुदान देण्याचा निर्णय शासनाने घेतला.

ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांसाठी भविष्य निर्वाह निधी नियम देखील लागू करण्यात आले आहेत व त्याप्रमाणे ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांच्या वेतनातून भविष्य निर्वाह निधीची रक्कम वसूल करण्याबाबत दि.२१ नोव्हेंबर, २००० च्या परिपत्रकान्वये कळविण्यात आले आहे. तसेच दि.३१ ऑक्टोबर, २००५ च्या परिपत्रकान्वये सर्व ग्रामपंचायतींनी, त्यांच्या कर्मचाऱ्यांना प्रत्यक्ष अदा करण्यात येत असलेल्या वेतनाच्या ८.३३ टक्के या दराने कर्मचाऱ्यांची भविष्य निर्वाह भत्त्याची वर्गणी व तेवढीच रक्कम ग्रामपंचायतीचा हिस्सा म्हणून, यासाठी उघडण्यात आलेल्या संयुक्त खात्यात जमा करावी असेही कळविण्यात आले आहे.

ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांना निश्चित केलेल्या दराप्रमाणे किमान वेतन अदा केले जाते किंवा नाही, भविष्य निर्वाह निधीची रक्कम त्यांच्या वेतनातून तसेच ग्रामपंचायतीचा हिस्सा, ग्रामपंचायतीच्या निधीतून कपात करण्यात येते किंवा नाही तसेच ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती, निलंबन व कामावरून कमी करणे, त्यांचे सेवापुस्तक अद्ययावत करणे याबाबत दि.२२ मार्च, २००५ च्या परिपत्रकान्वये सविस्तर सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. तसेच या संदर्भात ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांच्या तक्रारी वा अडीअडचणी समजून घेण्यासाठी दि.१४ जुलै, २००९ च्या परिपत्रकान्वये देखील सविस्तर सूचना देण्यात आलेल्या आहेत.

वरीलप्रमाणे अनेक वेळा सूचना देऊनही वरील आदेशांची अंमलबजावणी होत नसल्याची तक्रार ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांच्या संघटनेकडून शासनाकडे केली जाते. तसेच प्रशासकीय खर्चाची मर्यादा वाढवून देणे व कराच्या वसुलीसाठी प्रोत्साहन देण्याची विनंती करण्यात येत आहे. त्यामुळे वरील परिपत्रकातील सूचना पुन्हा एकदा थोडक्यात संबंधितांच्या निदर्शनास आणण्यात येत आहेत व कराच्या वसुलीबाबत व प्रोत्साहन भत्त्याबाबत खालील प्रमाणे निदेश देण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय -

१. शासन परिपत्रक दि. २९ डिसेंबर, १९८९ व दि. २६ ऑक्टोबर, १९९० अन्वये ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांची नेमणूक करतांना घ्यावयाची दक्षता व त्यांच्या वेतनावर करावयाच्या खर्चाबाबत सूचना देण्यात आल्या आहेत. त्या परिपत्रकात ग्रामपंचायतीच्या उत्पन्नाच्या २५ टक्के प्रशासन खर्चाची मर्यादा ही फक्त लिपिक/ वसुली

लिपिक व शिपाई यांच्या वेतन खर्चासाठी लागू आहे. सामाजिक सेवांसाठी नेमलेल्या कर्मचाऱ्यांच्या/ कामगारांच्या वेतनासाठी लागू नाही. जसे स्वच्छता कामगार, पाणी पुरवठा कर्मचारी, दिवाबत्ती कर्मचारी इ. यांचे वेतन/मेहनताना यांचा, २५ टक्के खर्चाच्या मर्यादेत अंतर्भाव नाही. तथापि सदर खर्चाच्या मर्यादेत हा खर्च बसत नाही असे दिसून आल्यामुळे या प्रशासकीय खर्चाची मर्यादा ग्रामपंचायतीच्या एकूण उत्पन्नाच्या ३५ टक्के पर्यंत वाढविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

२. ग्रामपंचायतीतील विहित आकृतीबंधातील कर्मचाऱ्यांना तसेच पाणी पुरवठा योजनेसाठी ग्रामपंचायत/ जिल्हा परिषद अथवा संयुक्त गावांच्या पाणी पुरवठा योजनेसाठी पाणी मंडळ यांनी नेमलेल्या कर्मचाऱ्यांना किमान वेतन कायदानुसार किमान वेतन मिळाले पाहिजे. अशाप्रकारे किमान वेतन देण्याची जबाबदारी संबंधित पंचायतीची/ पाणी मंडळाची राहिल. संयुक्त गावाच्या पाणी पुरवठा योजना राबविणाऱ्या मंडळांनी जिल्हा परिषदेच्या ग्रामीण पाणी पुरवठा विभागाकडून कर्मचाऱ्यांचा आकृतीबंध मंजूर करून घ्यावा. काही ठिकाणी संयुक्त गावांच्या पाणी पुरवठा योजना जिल्हा परिषदेमार्फत चालविल्या जात असल्यास त्या योजनेवरील कर्मचाऱ्यांच्या वेतनाबाबत जिल्हा परिषदेने निर्णय घ्यावा. ग्रामपंचायती, पाणी मंडळ किंवा पाणी समिती यांच्यासाठी आकृतीबंधात मान्य केलेल्या कर्मचाऱ्यांना किमान वेतनाएवढे किमान वेतन दिले जात नाही असे आढळल्यास संबंधित ग्रामपंचायत/ पाणी मंडळ/ पाणी समिती यांच्या पदाधिकाऱ्यांवर प्रचलित कायदानुसार जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी योग्य ती कारवाई करावी.

३. ग्रामपंचायतीचे उत्पन्न वाढावे म्हणून घरपट्टी व पाणीपट्टी इ. करात वेळोवेळी सुधारणा करणे गरजेचे आहे. तसेच घरपट्टी व पाणीपट्टी वसुली दरवर्षी ७० टक्केच्या वर करण्याबाबत यापूर्वी सूचित करण्यात आले आहे. ज्या ग्रामपंचायती घरपट्टी व पाणीपट्टी ची दरवर्षी ७० टक्के पर्यंत वसुली करणार नाहीत अशा ग्रामपंचायतींवर, ग्रामपंचायतअधिनियमातील तरतुदीनुसार आवश्यक ती कारवाई करावी.

४. शासन परिपत्रक, दिनांक २२ मार्च, २००५ अन्वये ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांच्या तक्रारी निवारण करण्यासाठी त्यांच्या संघटना व महासंघाच्या पदाधिकाऱ्याबरोबर उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्रामपंचायत) यांनी प्रत्येक कॅलेंडर वर्षात सोईनुसार २ बैठका आयोजित करण्याबाबत निदेश देण्यात आले आहेत. त्याचप्रमाणे

गट विकास अधिकारी यांनी त्यांच्यास्तरावर वर्षातून किमान ३ बैठका घ्याव्यात असेही कळविण्यात आले आहे. या सूचनांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करावी.

५. सर्व उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्रामपंचायत) यांनी त्यांच्या जिल्ह्यातील ग्रामपंचायत कर्मचारी संघटनांच्या पदाधिकाऱ्यांबरोबर दर ६ महिन्यांनी एकदा याप्रमाणे वर्षातून किमान २ बैठका आयोजित कराव्यात. या बैठकीमध्ये संबंधित गट विकास अधिकाऱ्याकडून प्राप्त अहवालाच्या आधारे योग्य तो निर्णय घ्यावा. ज्या ग्रामपंचायती, ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांना देय असलेल्या सोई-सुविधा पुरविण्यास/ किमान वेतन देण्यास टाळाटाळ करतील, त्यांना प्रचलित नियमाच्या आधारे योग्य ती समज द्यावी, अथवा कार्यवाही करावी व तसे संघटनेच्या संबंधित पदाधिकाऱ्यांना कळवावे व त्याची प्रत शासनास न चुकता पाठवावी.

६. सर्व उप आयुक्त(विकास), विभागीय आयुक्त कार्यालय, यांनी त्यांच्या विभागातील ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांच्या पदाधिकाऱ्यांबरोबर वर्षातून किमान १ बैठक आयोजित करावी. या बैठकीस संबंधित जिल्हा परिषदेच्या उप मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्यांना देखील बोलवावे. ज्या अडीअडचणी सोडविण्यास मुख्य कार्यकारी अधिकारी असमर्थ ठरले असतील त्या अडचणी त्यांनी सोडविण्याचा प्रयत्न करावा व तसा अहवाल शासनास सादर करावा.

७. शासन परिपत्रक, दिनांक १४ जुलै, २००९ अन्वये ग्रामसेवक, गट विकास अधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी व विभागीय आयुक्त यांना ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांसाठी जबाबदार अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात आले आहे. त्या परिपत्रकातील सूचनांप्रमाणे संबंधितांनी त्या परिपत्रकात नमूद केलेल्या बाबींबाबत त्यांच्या बैठकीत आढावा घ्यावा. सदर परिपत्रकासोबत ग्रामसेवक/ ग्राम विकास अधिकारी यांनी द्यावयाचे प्रमाणपत्र, सर्व ग्रामपंचायतींकडून प्राप्त झाले असल्याची खात्री उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी(ग्रामपंचायत) यांनी, सर्व गट विकास अधिकारी यांचेमार्फत करावी.

८. ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांसाठी ज्या सोई-सुविधा/ किमान वेतन मिळणे क्रमप्राप्त आहे त्याप्रमाणे ज्या ग्रामपंचायती सोई-सुविधा/ किमान वेतन देत नसतील, त्यांना त्या सोई-सुविधा/किमान वेतन त्वरित देण्याचे निदेश मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी द्यावेत. ज्या ग्रामपंचायती जाणुनबुजून या सोई-सुविधा/ किमान वेतन देण्याबाबत टाळाटाळ करीत असतील किंवा दिरंगाई करीत असतील त्या ग्रामपंचायतींच्या

पदाधिकाऱ्यांना योग्य ती समज द्यावी व पुढील होणाऱ्या बैठकीत याबाबतचा आढावा प्राथम्याने घ्यावा. याबाबत ग्रामपंचायतीने जाणुन बुजून दुर्लक्ष केल्याचे आढळल्यास किंवा जिल्हा परिषदेच्या आदेशाची/ शासन आदेशाची अवहेलना केल्याचे आढळल्यास त्या ग्रामपंचायतीवर/पदाधिकारी यांचेवर ग्रामपंचायत कायदानुसार कारवाई प्रस्तावित करावी.

९. जिल्हा परिषद स्तरावर व विभाग स्तरावर ग्रामपंचायत कर्मचारी संघटनेच्या पदाधिकाऱ्यांबरोबर यापुढे होणाऱ्या बैठकीचे अहवाल संबंधित जिल्हा परिषद/ विभागीय आयुक्त यांनी त्यांच्या अभिप्रायासह शासनास सादर करावेत.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३०७०८१६०४४३५०२० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

डॉ. मल्लीनाथ कलशेट्टी

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई - ३२
३. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई - ३२
४. मा. मंत्री ग्राम विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई - ३२
५. मा. राज्यमंत्री ग्राम विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई - ३२
६. मा. मुख्य सचिव यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई - ३२

७. सर्व मा. विधानसभा / विधानपरिषदेचे सदस्य
८. सर्व विभागीय आयुक्त,
९. महासंचालक, यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशासन प्रबोधिनी, पुणे.
१०. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
११. सर्व जिल्हा परिषदांचे उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पंचायत),
१२. सर्व गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती,
१३. सर्व ग्रामपंचायत प्रशिक्षण केंद्र, सर्व पंचायत राज प्रशिक्षण केंद्र, व सर्व संयुक्त प्रशिक्षण केंद्राचे प्राचार्य,
(यशवंतराव चव्हाण विकास प्रशासन प्रबोधिनी, पुणे यांचे मार्फत)
१४. सर्व मंत्रालयीन विभाग
१५. ग्राम विकास व जलसंधारण विभागातील सर्व पर्यवेक्षकीय अधिकारी व कार्यासन अधिकारी
१६. निवडनस्ती (कार्यासन क्रमांक पंरा-३),